

carcere, unde eductus est ad crucem; ut non immerito Baronius eam reponat in annum Christi 68, qui erat imperatoris Neronis 12, S. Petri in Romanâ Sede 21.

Hæc Epistola confirmat suos Judæos, ne seduci se patiantur à carnalibus quibusdam pseudo-apostolis et hæreticis, quales erant discipuli Simonis Magi, et Nicolaitæ. Nulla enim est via per quam plures Christi oves seducantur, et ad inferos mollior descendunt, quam lata et laxa via carnalium voluptatum: unde supremus vicarius Christi et gregis universi pastor Ecclesiam moriens hujus periculi admonere voluit, et hoc quasi testamentum ei relinquere, cum per revelationem accepisset sibi instare vite finem.

Hujus epistolæ argumentum et sententias imitatur S. Judas in sua canonica. Unde apparet eos fassi qui existimant Simonem et Judam martyrio affectos esse ante Petrum et Paulum.

Olim in Ecclesiâ disputatum est an esset Epistola S. Petri genuina: sed plures S. Patres, et vetera concilia, ac novissimè Trident. eam in sacra et canonice

Scripturæ partem receperant: et Calvinus ipse fateri eam nihil continere Petro indignum, sed unum spiritus apostolici vigorem et gratiam ubique exprimit. Imò tot mysteria continet, inquit Fevardentius, quot verba. Et certè si non esset S. Petri, fuit (quod nemo dixerit) insignis alicujus impostoris, qui mentitur et S. Petri nomen in principio, et dicit se transfigurationis Christi interfuisse, cap. 1, v. 16, et S. Paulum vocat charissimum suum fratrem, cap. 5, v. 13.

Colligebant aliqui non esse S. Petri propter discrepantiam styli hujus Epistolæ à priori; sed S. Hier. hoc diversitati interpretis attribuit, quasi S. Petrus linguâ Syriacâ, sibi magis familiari et vernaculâ, sensus animi sui expresserit; aliqui verò discipulorum ejus Græco idiomate verterit, ut ejus fortè intelligentia ad plures perveniret. Quidam existimant S. Marcum 1 Epistolæ, Glaucium autem, alium S. Petri discipulum, cujus meminit Clemens Alexandrinus, hujus Epistolæ Græcum interpretem fuisse.

IN EPISTOLAM CATHOLICAM II

B. PETRI APOSTOLI

COMMENTARIA.

CAPUT PRIMUM.

1. Simon Petrus, servus et apostolus Jesu Christi, iis qui coequali nobiscum sortiti sunt fidem in justitiâ Dei nostri et Salvatoris Jesu Christi:

2. Gratia vobis et pax adimpleatur in cognitione Dei, et Christi Jesu Domini nostri;

3. Quomodo omnia nobis divina virtutis sue, que ad vitam et pietatem donata sunt, per cognitionem ejus qui vocavit nos propriâ gloriâ et virtute,

4. Per quam maxima et pretiosa nobis promissa donavit; ut per hæc efficiamini divina consortes nature, fugientes ejus, que in mundo est, concupiscentiæ corruptionem.

5. Vos autem curam omnem subinferentes, ministrare in fide vestrâ virtutem, in virtute autem scientiam,

6. In scientiâ autem abstinentiam, in abstinentiâ autem patientiam, in patientiâ autem pietatem,

7. In pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.

8. Hæc enim si vobiscum adsint et superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Jesu Christi cognitione.

9. Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est, et manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum.

10. Quapropter fratres magis satagate ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem fa-

CHAPITRE PREMIER.

1. Simon Pierre, serviteur et apôtre de Jésus-Christ, à ceux qui sont comme nous participants du précieux don de la foi par la justice de notre Dieu et Sauveur Jésus-Christ:

2. Que la grâce et la paix croissent en vous de plus en plus, par la connaissance de Dieu et de Jésus-Christ notre Seigneur.

3. Comme sa puissance divine nous a donné toutes les choses qui regardent la vie et la piété, en nous faisant consister celui qui nous a appelés par sa propre gloire et par sa propre vertu,

4. Et nous a ainsi communiqué les grandes et précieuses grâces qu'il avait promises, pour vous rendre par ces mêmes grâces participants de la nature divine, si vous fuyez la corruption de la concupiscentie qui règne dans le siècle par le dérèglement des passions;

5. Apportez aussi de votre part tout votre soin pour joindre à votre foi, la vertu; à la vertu, la science;

6. À la science, la tempérance; à la tempérance, la patience; à la patience, la piété;

7. À la piété l'amour de vos frères; et à l'amour de vos frères, la charité.

8. Car si ces grâces se trouvent en vous, et qu'elles y croissent de plus en plus, elles feront que la connaissance que vous avez de Notre-Seigneur Jésus-Christ ne sera point stérile et infructueuse.

9. Mais celui en qui elles ne sont point, est un aveugle qui marche à tâtons: il ne se souvient pas de quelle sorte il a été purifié des péchés de sa vie passée.

10. Efforcez-vous donc de plus en plus, mes frères, d'affermir votre vocation et votre élection par les

ciatis; hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.

11. Sic enim abundanter ministrabit vobis introitus in æternum regnum Domini nostri et Salvatoris Jesu Christi.

12. Propter quod incipiam vos semper commoneo de his; et quidem scientes et confirmatos vos in presenti veritate.

13. Justum autem arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commotione:

14. Certus quod velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod et Dominus noster Jesus Christus significavit mihi.

15. Dabo autem operam et frequenter habere vos post obitum meum, et horum memoriam facialis.

16. Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem et presentiam; sed speculatores facti illius magnitudinis.

17. Accipiens enim à Deo Patre honorem et gloriam, voce delapsa ad eum hujusmodi à magnificâ gloriâ: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui; ipsum audite.

18. Et hæc vocem nos audivimus de cælo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto.

19. Et habemus firmiorem propheticum sermonem; cui beneficiis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris:

20. Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia Scripture propriâ interpretatione non fit.

21. Non enim voluntate humanâ allata est aliquando prophetia; sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

COMMENTARIA.

Vers. 1. — SIMON PETRUS. Primum nomen est circumcissionis, alterum impositum à Christo, Joan. 1, v. 42, quia super eum tanquam super petram ædificaturus erat Ecclesiam suam, Matth. 16, v. 18. Petrus Syriacè dicitur Cephas à ceph, id est, petra. Simonis nomen non Hebræis tantum, sed Græcis et Latinis notum fuit. Latini et Græci tamen videntur à similitate nasi derivasse; sicut Romani Labonem à laborum crassitudine. Unde miro et occulto nature consensu delphini, qui rostrum sinum habent, Simonis nomine ita delectari scribit Plinius, lib. 9, cap. 8, ut si quis è litore maris, ubi habitant delphini, Simonem inclinet, statim è profundo exiliant et ludibundi adnatae littori. Sævus, in ministerio evangelico; nec simplex tantum et vulgaris servus, sed et avostolus Jesu Christi, quales in numero evangelico sunt omnium primi: Quondam enim posuit Deus in Ecclesiâ, primò apostolos, secundo prophetas, etc. 1 ad Cor. 12, v. 28. Apostoli et prophete nomina sua libris aut epistolis suis præfigere solent, non ad vanitatem, sed ad fidelium securitatem, ut auctores scirent; quia hæretici et pseudo-prophete eos adulterinis suis scriptis sæpè fallabant. Omitit tamen Petrus suum inter apostolos principatum, ne jactare videretur;

bonnes œuvres; car agissant de cette sorte, vous ne pécherez jamais;

11. Et par ce moyen Dieu vous donnera une entrée favorable au royaume éternel de notre Seigneur et Sauveur Jésus-Christ.

12. C'est pourquoi j'aurai toujours soin de vous faire instruire de ces choses, quoique vous soyez déjà instruits et confirmés dans la vérité dont je vous parle.

13. Croyant qu'il est bien juste que, pendant que je suis dans cette tente, je vous réveille, en vous en renouvelant le souvenir.

14. Car je sais que dans peu de temps je dois quitter cette tente, comme Notre-Seigneur Jésus-Christ me l'a fait connaître.

15. Mais j'aurai soin que, même après ma mort, vous puissiez toujours vous remettre ces choses en mémoire.

16. Au reste, ce n'est point en suivant des fables et des fictions ingénieuses que nous avons fait connaître la puissance et l'avènement de Notre-Seigneur Jésus-Christ; mais c'est après avoir été nous-mêmes les spectateurs de sa majesté.

17. Car il reçut de Dieu le Père un glorieux témoignage de bonheur, lorsque, de cette nuée où la gloire de Dieu paraissait avec tant d'éclat, on entendit cette voix: Voici mon Fils bien-aimé, dans lequel j'ai mis toute mon affection; écoutez-le.

18. Et nous entendimes nous-mêmes cette voix qui venait du ciel, lorsque nous étions avec lui sur la sainte montagne.

19. Mais nous avons les oracles des prophètes, dont la certitude est plus affermie, auxquels vous faites bien de vous arrêter, comme à une lampe qui luit dans un lieu obscur, jusqu'à ce que le jour commence à paraître et que l'étoile du matin se leve dans vos cœurs.

20. Étant persuadés avant toutes choses que nulle prophétie de l'Écriture ne s'explique par une interprétation particulière.

21. Car ce n'est point par la volonté des hommes que les prophéties nous ont été anciennement apportées, mais c'est par le mouvement du Saint-Esprit que les saints hommes de Dieu ont parlé.

quanyis Christus eum et sui amoris et sue auctoritatis vicarium reliquisset, et ecclesiasticæ potestatis plenitudinem super Ecclesiam universalem tribuisset, inquit Carthus. Unde S. Prosper in carne de Ingratis:

*Sedes Romæ Petri, quæ pastoralis honoris
Facta capui mundo, quidquid non possidet armis,
Religione tenet.*

IS QUI COEQUALEM; Græcè, æquè pretiosam, ut Arias et Erasmus vertunt. Nonisicum, apostolis, et primi meriti in Ecclesiâ viris. Unde omnes, præsertim pastores inferiores apostolis, excitat ut ad prædicationem evangelicam æquale studium et zelum afferant cum apostolis, quibuscum fide sunt æquales, ait Cæcumenius. SORTITI SUNT, gratis et sine meritis suis, sicut obtinuit ea quæ per sortem obveniunt, FIDEM, non Mosaicam, ut quidam interpretantur, sed christianam: scribit enim quidem ad Judæos dispersionis Ponti, Galatiæ, etc., sed qui christiani facti erant. Vocat autem fidem omnium Christianorum æqualem, et æquè pretiosam, quantum ad fidei objectum et mysteria, quæ eadem ab omnibus creduntur: deinde, quia fides in omnibus electis est fundamentum ejusdem beatitudinis objective, quæ res pretiosissima et

Deus ipse est. IN JUSTITIA DEI NOSTRI; per justitiam quam habemus à Deo Patre nostro. Justitiam operum intelligit, inter quæ fides, quæ Evangelio credimus, est prima. De qua justitia loquitur Christus: *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam scribarum, etc.*, Math. 5, v. 20. Unde S. Prosper, lib. 1, c. 25, de Vocat. gent., ex hoc loco probat fidem esse donum Dei, quia eam sortimur non per merita et justitiam nostram, sed per justitiam quæ est Dei ut cause efficientis assensum fidei, et bona opera sequentia fidem in nobis per gratiam suam operantis. Et SALVATORIS JESU CHRISTI, tanquam cause meritorie omnis gratie nostræ apud Patrem.

VERS. 2. — GRATIA VOBIS, omne donum Dei gratitum supernaturalis, tam habituale quam actuale, ET PAX, quam cum Deo, hominibus, et quisque secum habere debet, ADMPLERE; crescat et augeatur in dies. Apostolica Epistole appreciationem gratiæ in principio et fine ascribere solent, quia in gratiâ Christi Salvatoris omne bonum hujus vite, et semen æternæ ad quam conditi sumus, continetur. IN COGNITIONE DEI, per fidem, quæ Deus in hæc vitâ cognoscitur, et qua omnis gratia supernaturalis est fundamentum. Cajetanus cognitionem Dei interpretatur Dei visionem in æternâ vitâ, quæ est ultimum complementum gratiæ et donorum præsentis vite: sed verius est intelligi cognitionem hujus vite per fidem, quia in fine Epistolæ, ubi S. Petrus appreciationem repetit: *Crescite, inquit, in gratiâ et in cognitione Domini, etc.*, ubi aperte fidei incrementum intelligitur: deinde Gratiam verbum quod interpretatur *adimplere* hic verit., potius incrementum et multiplicationem quam ultimum complementum et consummationem significat: unde idem verbum antea verit. *multiplietur*, 1 Pet. 1, v. 2. Et CHRISTI JESU, tanquam hominis: omnes enim capitales fidei christianæ articuli aut de Deo aut de Christo homine sunt. DOMINI NOSTRI, non tantum per creationem, quatenus Deus est, sed etiam per redemptionem ex alienâ servitute: pretio sui sanguinis quatenus homo est.

VERS. 3. — QUOMODO OMNIA NOBIS. Post solemnem appreciationem gratiæ et pacis, ad Epistolæ exordium et doctrinam accedit, ut OECUMENIUS rectè distinguit: quanquam S. Prosper et Beda hæc verba annectant versus superiori, etiam non malè. DIVINE VIRTUTIS SUE; sicut, inquit, omnia divine suæ omnipotentie munera, quæ ad vitam, ad gloriam vite æternæ, ET PIETATEM, et ad gratiam quæ colitur Deus in hæc vitâ, DONATA SUNT, à Deo Patre. S. Prosper, cap. 29, contra Collatorem, legit activâ significatione *donaverit*, et totum locum sic verit.: *Quomodo omnia nobis divina virtutis suæ, quæ ad vitam et pietatem pertinent, donavit: quod ad lectionem Græcam propius accedit. PER COGNITIONEM EJUS, per fidem in Christum; hæc enim fidei cognitio est principium et primum semen nostræ salutis, ex quo cæteræ omnes gratiæ germinant, et catenam sequuntur. QUI VOCAVIT NOS, ad gratiam et gloriam, PROPRIA GLORIA; Græcè, *per propriam gloriam*, per gloriosum suum descensum de cælis; non enim*

archangelum misit, inquit Beda, sed ipsemet gloriosus Dei Filius per incarnationem ad nos venit, ut ad beatitudinem æternam vocaret. ET VIRTUTE; Græcè, et *per virtutem*, per virtutes suas, quibus veris et exemplis discipulos suos, et in ipsis totam Ecclesiam instruxit: *Discite à me quia mitis sum et humilis corde, etc.* Virtus enim hic sumitur ut solet à philosophis moralibus et ut distinguitur à vitio; quomodo solam quater accipitur in toto novo Testamento: nempe hoc capite his, deinde 1 Pet. 2, v. 9, denique ad Phil. 4, v. 8, alibi verò ubique virtus significat vim ac potentiam, quæ Græcè dicitur *δύναμις*, cum virtus moralis *ἀρετή* appelletur.

VERS. 4. — PER QUEM, Filium Christum, idecirco prædestinatum et missum in hunc mundum. MAXIMA ET PRETIOSA; quid enim majus et pretiosius gloriâ æternâ future vite, et gratiâ præsentis vite, quâ in filios Dei adoptamur, et ad gloriam æternam pervadimus? NOBIS PROMISSA, quæ in Scripturis sacris ab eo promissa, DONAVIT, æterno suo decreto ex merito passionis dilecti Filii sui prævisis. *Elegit enim nos et gratificavit in dilecto Filio suo*, ad Ephes. 1, v. 4 et 6. Ut PER HÆC, maxima et pretiosa dona EFFICIAMINI, non tantum nos apostoli, sed etiam vos quicumque inter Christianos etiam ordinis infirmi, DIVINE CONSORTES NATURE, per gratiam sanctificantem, quæ anima hominis justi fit deiformis, ut loquitur S. Dionysius; licet enim gratia sanctificans sit quoddam accidens creatum supernaturalis, est tamen altissima participatio divine nature: unde S. Thom. 1-2, quest. 110, art. 4, ponit eam non in aliquâ potentia, sed immediate in ipsâ essentia et substantiâ animæ, ut si quasi altera anima supernaturalis, et divine cujusdam conditionis ac nature à quâ habitus supernaturales in potentias naturales animæ profluunt, sicut ipse potentias naturales à naturali substantiâ animæ pronant. Vocatur etiam gratia adoptionis, quia per eam homo justus adoptatur in filium Dei consortem divine nature sui Patris, cui proinde hæreditas debetur ex ipso jure adoptionis, inquit S. Thom. 1-2, quest. 114, art. 5. Appellatur quoque gratia gratum faciens, quia per eam anima grata et amabilis redditur Deo, *hinc ei placeas, quod ex ejus pulchritudine acceperit*, ait S. Augustinus, lib. 10, cap. 6, de Civit. Dei. Imò multi theologi docent tam sublimem esse istius gratiæ, licet creatam, pulchritudinem, ut si per impossibile Deus non esset ubique, sanctissima tamen Trinitas in animam illam descenderet, et se ei non solum affectu, sed etiam substantialiter conjungeret; sicque explicant illud: *Pater meus diligit eum, et ad eum venimus, et mansionem apud eum faciemus*, Joan. 14, v. 25; unde merito anima justi dicitur esse templum Dei et Spiritus sancti: *Ne quis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis*, 1 ad Cor. 5, v. 16. Multi tamen docent hanc gratiam sanctificantem non distinguere ipsam à habitu charitatis, quia officium amoris est amantem in rem amatam quodammodo transformare, et ejusdem nature consortem efficere; unde: *Qui casto amore adheret Domino unus spiritus est,*

1 ad Cor. 6, v. 17. Hinc Christus Patrem orat ut discipuli et electi ejus per illam amoris agglutinationem: *Sicut tu, Pater, in me, et ego in te, et ipsi in nobis unum sint*, Joan. 17, v. 21. Hæc autem unitas, similitudo, et deiformitas, ultimum suum complementum accipiet denum in alterâ vitâ: *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*, Joan. 5, v. 2. Quia enim proprium Deo est videre conaturaliter seipsum sicuti est, nec ulla natura creata tam excellens creari potest quæ hoc possit; oportet ut ex supernaturali consortio divine nature facultatem videndi habeamus, inquit subtiliter Cajetanus. FUGIENTES EJUS QUÆ IN MUNDO EST. In hominibus amatoribus mundi; sicut enim domus metonymicè pro inhabitantibus accipi solet, ita mundus pro mundi incolis, et præsertim pro iis qui mundo impuris amoribus affixi sunt; idecirco mundani appellantur: *Mundus enim non cognovit*, Joan. 1, v. 10, etc. CONCUSPISCENTIÆ CORRUPTIONEM, carnalis concupiscentiæ, quæ in voluptibus gule, et venereis præcipue versatur, quibus omnis virtus et decor animæ corrumpitur; in his enim voluptatibus perditissimi erant, aliosque perdecant eo tempore Nicolaitæ, et Simonis Magi discipuli. Dixit fugientes, quia cum voluptatibus carnalibus non est cominus pugandum, sed eminus, seu fugiendo potius quam aggrediendo; sunt enim blandissimæ dominæ, et eas vocat Cicero, et vincunt ac vincunt quisquis eis se conjunxerit: Unde apostolus alter non dicit: *Dimittite adversus fornicationes, sed Fugite fornicationem*, 1 ad Cor. 6, v. 18; nec in Græco est fugientes, præsentis temporis, sed *postquam effugeritis*, quia tunc perfectè, quod tantum fieri potest et solet in hæc vitâ, divine consortes nature efficiuntur, quando à corruptione concupiscentiæ et voluptatibus carnalibus alienati, et iis mortui sumus, habitaque et vivit in nobis Spiritus Dei vivi, nosque vicissim in ipso supra creatam nostram essentiam vivimus, ait sublimis et pius contemplator Joannes Rusbrochius, cap. 15, de verâ Contemplatione, et ab ipso vitales gratiæ aquæ scaturiunt, et flumina multiplicum donorum in spiritum nostrum manant. Ibi anima supra seipsam erecta vivit in oblivione et contemptu rerum omnium, quæ divino Amori impedimentum afferre possunt.

VERS. 5. — VOS AUTEM CURAM ONEM; quomodo omnia quæ ad vitam et pietatem à Deo donata sunt nobis, ut v. 3 dixi, ita vos vicissim omnem sollicitudinem, id est, perfectam et valde diligentem: *Qui enim molis et dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipans*, Proverb. 18, v. 9. SCIBIFERENTES, gratiæ Dei cooperationem vestram studiosè miscendo et subternendo. Græcè, paulò aliter: *Et hoc ipsum autem* (vel *charitè*): *Et in hoc ipsum autem, ut OECUMENIUS legit*; STUDIUM OMNE ADIFERENTES, nempe ne pigri et desides gratiæ Dei cooperatores simus; licet enim gratia ipsa operetur in nobis ut ei cooperemur, vult tamen Deus ut cooperationis nostræ admoveamur, sicut vult agricolam plantare et rigare arbuta ut ipse det intrinsecus incrementum, licet sine illâ agriculturâ posset ea creare: *Sicut etiam*

non est ideò ab oratione cessandum pro iis quos corrigimus, etiam si nullo hominum orante pro Petro Dominus respecti eum, et fecit peccatum suum flere, ait S. Augustinus, de Correctione, cap. 5. Communi enim ejus providentiâ per orationes, correctiones, admonitiones, etc., quæ sunt gratiæ quædam generale externa, vult gratias particulare internas inærere etiam interdum aliter operetur. *Quare autem isti sic, illi aliter, et innumerabilibus modis vocatur ut reformentur, absit ut dicamus judicium luti esse debere*, ait loco citato S. Augustinus, sed *figuli*. MIXISTRATE; Græcè, *subministrare*, adiciendo et suggerendo prævenienti gratiæ Dei, sicuti pedesque solet domina suæ subministrare; IN FIDE VESTRA, cum fide vestrà, seu ad fidem vestram, ne sola sit et otiosa, imò mortua; nam *Fides sine operibus mortua est*, Jacob. 2, v. ult. VIRTUTEM; subministrare, inquam, et addite virtutes morales, quas statim elegant gradatione catenam recensebit; virtus enim hic iterum non pro potentia et fortitudine, sed pro bonâ conversatione et virtute morali accipitur, ut rectè notat Beda. Ponit autem fidem ante virtutes morales, quia nulla virtus vera et undique bona est, quæ ad finem ultimum, qui Deus est, actu aversus virtualiter non refertur; licet ipsa ex proximo sine bona sit, et donum Dei, ut docet S. Augustinus, lib. 4, cap. 5, contra Julianum. Unde ridet Julianum qui Fabricios, Regulos, Fabios, Scipiones, Camillos, aliosque Romanos gentiles laudaverat tanquam veris virtutibus præditos, etsi solum *steriliter bonos*, ut loquebatur Julianus; hoc enim homines illi sine fide peccabant, inquit Augustinus, *quod non ad eam finem ista opera retulerant, ad quem referre debebant: qui autem non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc est, ejus quæ per dilectionem operatur, totum quasi corpus, quod illis operibus velat membris constat, tenebrosum est, hoc est, inquit, plenum nigredine peccatorum; in hunc sensum exponens illud: *Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tenebrosum erit*, Math. 6, v. 25; oculus enim, inquit, est intentio dirigens opus morale virtutis ad scopum quo oportet, hoc est ad Deum: ut enim vera et perfecta sint virtutes, Creatori debent servire: *Sine amore enim Creatoris, nullus bene vivit creaturis*, ait ibidem Augustinus. IN VIRTUTE SCIENTIÆ; Græcè, *cognitionem*: Cum virtutibus moralibus subministrare et adjungere prudentiæ scientiam, et cognitionem quæ considerat omnes circumstantias, et circumspicit quâ, quomodo, quando incidere oportet in humanâ conversatione et exercitio virtutum moralium. Unde prudentia dicitur auriga virtutum, sine quâ nulla virtus moralis esse potest.*

VERS. 6. — IN SCIENTIA AUTEM ABSTINENTIAM; Græcè, *continentiam*. Cum scientiâ et cognitione prudentiæ adjungi voluptatum carnalium continentiam et abstinentiam, quia illæ omnium vitiorum maxime corrumpunt prudentiæ judicium. Unde de voluptate carnali viri prudentes dicere debent, quod proceres Trojani de Helenâ apud Homerum, inquit Aristoteles, lib. 2, cap. 9, Ethic.: *Quamvis formosa et lepida sit, optimum est eâ carere, et eam à nobis ablegare; veris-*

simum enim est illud Sapientis: *Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientem*, Ecclesiast. 19, v. 2. **IN ABSTINENTIA AUTEM PATIENTIAM.** Cum abstinentiâ conjugie rerum adversarum et molestiarum tolerantiam, sine quâ virtute abstinentia voluptatum diu durare non potest; qui enim molestiarum hujus vite impatientes sunt, facillimè ad voluptatum carnalium solatia dilabuntur. Hinc Epicteti philosophi dictum erat: *À τῆς κατὰ ἀσκήσου*, id est, patere et abstinere: quæ duo verba si homines observarent, inquebat Epictetus, impeccabiles essent, vitamque tranquillissimam ageant; quid enim illo homine tranquillius qui inter dura et mollia immotus manet, nec patientia ejus frangitur doloribus, nec abstinentia solvit voluptatibus? **IN PATIENTIA AUTEM PIETATEM:** cum patientiâ associate pietatem in Deum, ne patientia vestra sit similis philosophorum, qui multa sæpe dura, sed et vanam gloriam, aut alium finem humanum patiuntur: vos verò omnia quæ patimini, per pietatem quæ colitur Deus, referre in ipsum tanquam finem; sic enim verè et rectè pietate coletis Deum; directio enim Dei. *Est Dei cultus, est vera religio, est recte pietas, hæc tantum Deo debita servitius*, ait S. Aug., lib. 10, cap. 4, de Civ. Dei. Beda, quem multi sequuntur, intelligit hic pietatem fraternam erga eos à quibus patimur; sed vox Græca propriè pietatem in Deum significat; et pietas illa fraterna est amor fraternus, qui mox subsequitur.

VERS. 7. — IN PIETATE AUTEM AMOREM FRATERNITATIS: cum pietate et amore erga Deum conjungite amorem fraternum erga fratres, præcipuè Christianos; quidam enim magnam externis speciem pietatis in Deum præferunt: qui sicut in seipso duri sunt, ita in fratres rigorosi, nec satis compassivi et succurrentes, ait Carthusianus. Verus autem amor fraternus considerat quid maximè conducat ad spirituale bonum fratrum, et totà intentione procurat, ut quos decedendo vel redarguendo nequit, orando vel beneficiando ad affectum pietatis convertat, ait Beda. **IN AMORE AUTEM FRATERNITATIS CHARITATEM:** cum amore fraterno charitatem erga Deum jungite, quæ fratres purè propter Deum tanquam vos ipsos diligatis; nam sunt quidam qui diligunt fratres, et eis blandiuntur, non propter Deum, imò non propter fratres ipsos, sed propter semetipsos; sicuti solent ambitiosi, qui prelatos et officia captant inter fratres, inquit Catharinus. Amori proximi charitas Dei iheritò adiungitur, inquit Beda, quia nec Deus sine proximo, nec proximus sine Deo perfectè amari potest. Amor tamen Dei excellentior est amore proximi, quia proximum sicut nos, Deum supra nos, ex toto corde, totà animâ, totâ virtute, diligere jubemur. Consuetudine tamen amoris fraterni, ait Beda, oportet nos ad amorem conditoris ascendere, et sic interpretatur illud: *Qui non diligit fratrem quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?* 1 Joan. 4, v. 20. Notanda gradatio et ascensus virtutum per octo gradus quasi scalæ, aut ædificii spiritualis cuius fundamentum est fides, fastigium et supremum complemen-

tum charitas; cætera intermedia sunt quasi parietes, inquit Th. Anglicus.

VERS. 8. — HÆC ENIM, hæc virtutes gradatim jam enumeratæ, si viderentur absint; Græcè, *vobis cum ad sint*: unde Erasmus, Gagneus; Estius, et alii putant interpretem nostrum sic veritissè, sed scribæ alicujus oscitantia vocem illam *vobiscum* ex duabus, addidit insuper particulâ *si*, constatam fuisse. Et præter; Græcè, et abundant, supra mensuram vulgarem: unde *superent* hic non est verbum activum, ut inadvertenter accepit Beda, sed neutrum. Si igitur, inquit, non tantum simpliciter et tenuiter illa virtutes vobis adsint, sicut adsunt animalibus et imperfectis Christianis, qui istas virtutes multis imperfectionibus involutas possident; sed abundè et excellenter, sicut Christiani spirituales et perfecti eas habere solent. **NOX VACUOS;** Græcè, *non pigros*, sicut eandem vocem veritè interpretat, ad Th. 1, v. 12. Qui enim virtutibus illis, et præsertim charitate abundant, pigri et otiosi esse non possunt, quia charitas est fidei et cæterarum virtutum anima, quæ eas agitat, nec pigras esse sinit; habet enim comitem Spiritum Dei, quo filii Dei aguntur, ad Rom. 8, v. 14. **NEC SINE FRUCTU, BONORUM OPERUM MERCEDE,** quos fructus producit bona arbor, id est, bona voluntas. *Quid est autem bona voluntas nisi charitas?* inquit Augustinus; charitas enim facit ut opera nostra bona quæ aut ipsa elicit aut imperat, grata sint Deo, fructuosa et meritoria: si autem bona opera fructum vite æternæ producant, ergo falluntur hæretici qui bonorum operum merita negant. Vos constituit, vos reddent et efficiunt; nam *constituere* aut *ponere* sæpe apud Græcos accipiuntur generaliter pro efficere; in DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI COGNITIONE, in fide quæ Christus cognoscitur; nam aliàs fides Christi sine istis operibus otiosa et mortua est, neque ad salutem sufficiens, sicut *fides quæ per charitatem operatur*, ad Gal. 5, v. 6.

VERS. 9. — CUI ENIM, licet talis fide mortuâ Christum cognoscat, non præstò sunt hæc; Græcè, *non adsunt hæc*, bona opera virtutum quas jam enumeravi; cæcus est, non videt quid hic et nunc in particulari agendum sit: qui enim virtutibus moralibus caret, prudentiam quoque non habet, quæ est oculus aut fax quædam cæteris virtutibus viam ostendens. Unde incontinentes etiam in universali sciunt formationem tanquam turpem fugiendam esse; et particulari tamen contra prudentiam præcè errant et exequuntur, judicantes hic et nunc eam propter delectationem appetendam esse: et hoc sensu dicitur errare omnis qui operatur iniquitatem, sive omnis peccans esse ignorans. Unde Hebræi *peccare* dicunt *עָבַר*, *chata*, quod propriè significat aberrare à scopis, quia nempe peccans non dirigit arcum et opus suum per prudentiam in scopum quo deleret. **ET MANU TENTANS,** palpans parietes et ea quæ eum circumstant, ut viam inveniat, quom non videt; oculus enim scientiam; manus operationem designat, inquit Beda. Cæcus ergo et manu tentans est qui, scientiam recte operationis non habens, quidquid sibi rectum videtur operatur;

et lumen veritatis ignorans, quasi manum ad opus quod non videt, extendit. Verbum Græcum quod interpretatur *manu tentans*, videtur derivasse, ut notat Erasmus, à mure terrestri, qui cæcitate et acuminè rostri similis talpe est; hic enim extra terram deprehensus, rostro et pedibus anterioribus tanquam manibus tentat reperire foramen et cavum suum ut effugiat. Arias tamen et alii vertere malunt *non procul videns*; nam myopes Aristotele et Græcis vocantur qui ex propinquo tantum, et semiclausis oculis, non autem procul videre possunt, à verbo *πτείν*, quod claudere significat. Tales metaphoricè sunt homines carnales virtutibus destituti, qui tantum vident res hujus mundi ante oculos suos positas, nec ad res cælestes aut futuri sæculi procul quasi distantes oculum mentis attollere valent. **OBIVIONEM ACCIPIENS,** ita se gerens ut planè oblitus esse videatur et immemor beneficii. PURGATIONIS factæ in baptismo quando venit ad fidem; VETERUM STORON BELICIORUM, quæ olim ante baptismum in suâ infidelitate commiserat.

VERS. 10. — QUAPROPTER, FRATRES, ne destituti bonis virtutum illarum operibus sitis cæci et manu tentantes, MAGIS SAGACITE, potius hoc diligenter agite et curate, UT PER BONA OPERA virtutum, quas supra recensui. Græcus textus hodiè caret istâ particulâ; sed in quibusdam vetustis exemplaribus legitur, et subaudienda est, etiam si non exprimeretur, ut differtur non audet etiam Calvinus. CERTAM, Græcè, *firmam*, quoad effectum suum nempe, ne ab effectu vocationis et gratiæ Dei excidatis, sed ex constanti perseverantiâ apud vos et alios qui bona vestra opera intuentur, certam morali quâdam certitudine et maximè probabilem efficiatis, VESTRAM VOCATIONEM, quæ ad fidem et ad operâ virtutum fidem sequentia per predicationem evangelicam, ex proposito dandi vobis vitam æternam, à Deo vocati estis; omnimodam autem certitudinem talis vocationis absque revelatione habere non possumus, propter amoris naturalis et infusi, et omnium virtutum naturalium et infusarum magnam conformitatem, ait Carthusianus; ET ELECTIONEM, quæ Deus vos è massa damnatâ ad æternam gloriam elegit, FACIATIS, non quidem certam et firmam faciatis æternam electionem in se ipsâ, quæ in Deo est immobilis, ideoque nec incerta in se vel infirma esse potest; sed ut firmam faciatis in effectu vobis suis, per quos eam Deus executioni mandari decrevit; et deinde certam faciatis in vestrà et aliorum existimatione, ut de cursu vestro bono rectoque discatis vos ad prædestinationem divinæ gratiæ pertinere, ait S. Augustinus, cap. 22 de Dono perseverantiæ, et sicut ex doctrinâ S. Augustini optimè hunc locum explicat S. Thomas, 1 part., q. 23, art. ultimo, ad 3; nam sicut causæ secundæ, inquit, non possunt egredi ordinem causæ universalis, sed ipsam exequuntur, ita prædestinatio non potest quidem per creaturas impediari, sed potest adjuvari. Orandum igitur et in operibus bonis satagendum, non quasi aliquis non electus possit per opera ista in numerum electorum irrepere;

sed quia Deus per talia média vult electos ad gloriam præparatam perducere. Unde ex hoc loco nulla ratione firmâ probari potest, quod post Molinam, Vasquezium, Valentiam, Lessium, multis argumentis hic contendit Cornelius à Lapide, nempe electionem ad gloriam ex prævisis electorum meritis factam esse. Si autem predicatione prædestinationis sine prævisis meritis factæ homines segiores facit, ut dicitur, ad opera bona, sola etiam futurorum operum præscientiâ (quam nemo nisi impius Deo denegare potest) segiores etiam faceret, ut cap. illo 22 de Dono perseverantiæ, docet Augustinus: nam æterna Dei præscientiâ bonorum et malorum operum est tam immobilis, quam prædestinatio facta non ex prævisis meritis. Non oportet autem in prædicandâ prædestinatione imitari malum medicum, qui hominem medicamentum malè et insalubriter valetudini humane infirmitatis apponit, inquit Augustinus; nulla enim inprimis inter prædestinatos et non prædestinatos faciendâ est discretio, sed potius supponendum est omnes quos prædicator alloquitur esse prædestinatos, ut facit S. Paulus, S. Petrus, et alii in Epistolis suis faciunt. Hanc autem prædicandâ formulam cap. 22 de Dono perseverantiæ, præscribit S. Augustinus: *Vos ipsam obedienti perseverantiam à Patre luminum sperare debetis, et quotidianis orationibus poscere, atque hoc faciendâ confidere vos non esse à prædestinatione populi ejus alienos, quia etiam hæc ut faciatis ipse largitur. Absit autem à vobis ideo desperare de vobis, quia spem vestram in ipso habere jubemini, non in vobis! Malefacitis enim omnis qui spem habet in homine, Jeremia 17, v. 5. HÆC ENIM FACIENTES, virtutum de quibus supra opera bona præcærentes; SÛA PECCABITIS ALIQUANDO; nunquam peccabitis gravi et mortali peccato, unde à gratiâ Dei excidatis. Græcè: *Non impingetis aliquando*, nempe cum gravi lapsu, metaphora deducta ab iis qui in viâ currentes pedem offendunt, caduntque in terram cum gravi aut levi læsione; hic autem læsionem præcè significat, quia ut quis nunquam leviter impingat et proveci venialiter, nisi specialissimâ gratiâ fieri non potest: *In multis enim offendimus omnes*, Jacobi 3, v. 2; etsi enim singula, non tamen omnia venialia vitare possumus: nam quando quis intentus est ut vitæ munus, subito ex fragilitate et instabilitate mentis incidit in aliud, inquit Carthusianus.*

VERS. 11. — SIC ENIM, operando et per octo gradus virtutum supra, v. 3, 6, 7, enumeratos scandendo, quasi per octo gradus ædificii, ait Beda, in monte positi, cuius ascensus est octo graduum, Ezechiel. 40, v. 34; **ABUNDANTER MINISTRABIT VOBIS;** Græcè *subministrabitur*, à Deo per abundantem gratiam sanctificantem, quam in premium bonorum operum Deus quotidie subministrat, et accumulât in hac vitâ iis qui per octo illos gradus, fugientes mundanum concupiscentiæ corruptionem, ascendant versus cœlum. INTROITUS IN ÆTERNUM REGNUM; gratia enim sanctificans dat jus ad regnum, et portas quasi aperit; et quidem ad regnum non fugitivum et temporale, quales olim Assyriorum, Chaldæorum, Persarum, Græco-

rum, Romanorum, monarchie fuerunt, quæ tamen ab hominibus tanoperè astimate sunt, sed ad regnum æternum. Si autem bonorum operum abundantia aperit et dilatât introitum æterni regni, profectò falsum est nihil nos mereri per bona opera; imò quòd omne opus, quòd vocamus bonum, sit verum et damnable peccatum, ut dicunt nostri temporis hæretici. DOMINI NOSTRI, ET SALVATORIS JESU CHRISTI, qui in Ecclesiâ electorum triumphante per gratiam et gloriam, quibus eos sibi subditos et obedientissimos efficit, regnabit in æternum, conregnabuntque cum eo electi, ut ipse nature ejus divine consortes facti, idem videntes et volentes quod Deus ipse: *Si sustinebitis, et conregnabimus*, 2 ad Timoth. 2, v. 12. Propterea in capitulis viginti quatuor seniorum tanquam regum *corona aurea*, Apoc. 4, v. 4.

VERS. 12 — PROPTER QUOD, ut ministraret vobis abundanter ille introitus in regnum, INCIPIAM, non quasi jam non inceperim, sed incipiam magis frequenter, imò semper, ut mox dicit; Græcè tamen, *non negligam*, quod est clarius, *vos SEMPER COMMONERE*, per litteras: nam licet pastor corpore sit absens, curâ tamen et sollicitudine debet semper præsens esse suo gregi. Debent autem semper et indesinerenter monitionibus pastorum oves sustentari, quia semper sunt in periculo lapsûs; unde boni pastores, inquit Carthusianus, quantumcumque laboraverint circa suas oves, videntur nihil unquam fecisse, ideòque proponunt quotidie de novo incipere, quia enim principia ferunt, ut in fervore maneant, semper in principio manere volunt. Unde S. Franciscus quotidie solens est suis dicere: *Frater, incipiamus Deo servire*. DE HIS, de gradibus illis virtutum, quibus ad cælum et regnum æternum scanditur; ET QUIDEM SCIENCES, per fidem et doctrinam christianam olim plantatam in vobis, ET CONFIRMATOS vos, et etiam per exercitia virtutum in fide et operibus fidei firmos et stables; IN PRÆSENTI VERITATE, in doctrinâ christianæ fidei et operum; nam continuâ nihilominus monitione indigetis propter hæreticos et pseudomagistros, qui sæpè subnervant et labi faciunt etiam firmos; ad quod etiam propria et naturalis infirmitas mutabilitasque sufficit; quia gratia Dei sic hominibus *velle donat*, ait S. Prosper, lib 2 de Vocatione gentium, cap. 28, *ut etiam à perseverantibus mutabilitatem illam, quâ possint nolle, non auferat; alioquin nemo unquam fidelis recessisset à fide, neminem concupiscentia vinceret*, etc.; unde nunquam debet in *curibus fidelium vox illa Domini non sonare: Vigilate et orate, ne intretis in tentationem*. Væ igitur pastoribus, aut Fevardentibus, qui tribus per annum concionibus aut fortasse nullâ, oves suas pascent, contenti temporibus emolumentis. Si enim scientes et confirmatos oporteat semper commoneare ut pergant, et ne deficiant in viâ virtutum, quid oportet agere circa ignorantem et infirmos, quales sunt plebei, et præsertim rusticus?

VERS. 13 — JUSTUM AUTEM ARBITROR, imò certò scio justum esse, cum sibi pastor et apostolus vester, QUAMDIU SUM IN HOC TABERNACULO, in hoc corpore

mortali, quod anima peregrinanti et militanti inter hostes est instar tabernaculi; duo enim genera hominum olim utebantur tabernaculis, ut notat Beda, peregrini per deserta loca, et milites; nos autem hic sumus peregrini et advena; ac insuper circumvallati diabolo, mundo, et *carnebus desideris*, *quæ militant adversus animam*, 1 Petri 2, v. 11. Unde veteres illi patriarchæ, Abraham, Isaac, Jacob, ut Lujuis vite peregrinationem adumbrarent, in terrâ Promissionis tanquam alienâ, *in casulis* (Græcè, *in tabernaculis*) *habitaverunt*, ad Hebræos 11, v. 9. SUSCITARE vos: nam perfecti etiam interdum dormitant, IN COMMOTIONE, exhortatione ad fidei constantiam et perseverantiam operum.

VERS. 14. — CERTUS, certò sciens per Christi revelationem, QUOD VELOX EST, intra breve tempus futura, DEPOSITIO TABERNACULI MEI, mors in quâ corpus meum deponam, sicuti viator confecto itinere, aut miles finitâ militiâ deponit, et complicit sum tabernaculum; tabernaculo enim non indiget qui in propria domo jam habitare potest. Petrus autem et omnes sancti dicuntur deponere tabernacula sua, non inferendo sibi, sed acceptando mortem à tyrannis, aut causis naturalibus illatam, et quidem voluntate in Dei beneplacitum resoluti acceptant libenter, licet inferiori appetitu reformident; unde Christus ad Petrum: *Cum senueris, alius te ducet quò tu non vis*, Joannis 21, v. 19. Si autem Petrus in Babylone dicat mortem sibi instare, quomodo Romæ crucifixus est? inquit Calvinus. Certè, addit, nisi maria et terras momento transvolârit, procel ab Italiâ mortuum esse constat. Sed somniat Calvinus; nam non hanc secundam, sed primam suam Epistolam Babylone scriptam indicat S. Petrus, 1 Petri 5, v. 15; deinde Babylonem ibi Romam intelligi ex sanctorum Patrum interpretatione ostendimus. SCIENTEM QUOD ET DOMINUS NOSTER JESUS CHRISTUS SIGNIFICAVIT MIHI, quando fugienti Nerone Christus in viâ Appiâ venit et obviam crucem bajulans, et dicens: *Vado Romam iterum crucifigi*, ut Glossa ordinaria, Thomas Anglicus, et alii multi exponunt. Quod verum esse potest, si S. Petrus Româ fugisset antequam conjectus esset in carcerem, ut indicat S. Ambrosius in concione de Basilicis non tradendis hæreticis; tunc enim hæc Epistolam postea in carcere fortasse scripserit, addeoque in eâ hujus Christi apparitionis facere potuit mentionem. Sed alii, quos sequitur Baronius, credunt fugam S. Petri factam esse ex ipso carcere, et statim à reditu fuisse crucifixum; unde consequenter dicere oportet fugam illam accidisse ante scriptam hæc Epistolam. Loquitur ergo hic S. Petrus de aliâ incognitâ nobis Christi apparitione, aut etiam de illâ Joannis 21, v. 19, ubi Christus prædicit eum cum senuerit morte afficiendum; unde ex senuentis suæ consideratione facile potuit conjectare depositionem tabernaculi sui velocem et in proximo esse.

VERS. 15. — DABO AUTEM OPERAM, in modo vos tam verbo quam scripto, miraculis et exemplis in-

culcando et profundè in animos vestros imprimendo, reliquo vite meæ tempore, quod breve est; ET FREQUENTER, Græcè, *singulatim*, ut veritè Arias, id est, ad singulas occasiones et frequentissimè; HABERE vos, ut vos habeatis in promptu, et memoriter teneatis, *vos OBITEM MEUM*, ut sic non tantum in viâ meâ, sed etiam post mortem ea que dico, scribo, exempli ostendo; *prosit vobis*. Mors sanctorum, dicitur obitus, inquit Thomas Anglicus, quia ipsi tunc vadunt obviam sponso. Sed hæc potius est pia contemplatio, quam vera etymologica ratio; obitus enim non tantum sanctorum, sed omnium hominum est, quia anima humana est immortalis; unde mortem corporis obeundo, et supra eam quasi calcando, transit ad aliam vitam. Hinc Græci et S. Petrus hic vocant *exodum*, id est, exitum, quia anima per mortem non extinguitur, sed exit et discedit è corpore, sicut miles è tabernaculo. Ut *horum*, que vobis tanto studio et diligentia inculco, MEMORIAM FACIATIS, memoria recolatis, et opere compleatis. Præter enim doctrinæ præstantiam, quam discipulis suis tradebat S. Petrus, quia Christus ter eum rogaverat: *Petre, amas me? diligit me plus his? pasce oves meas*, Joannis 21, v. 15, ideò immensâ charitate erga oves sibi commissas flagrans, ut narrat discipulus ejus S. Clemens. Hinc ab ovis suis reciprocè et tenerimè amabat; ut proinde memoria doctrinæ eum tantâ charitate eis tradidit altissimè animis eorum inhæret. Græca quedam scholia, et multi controversiarum contra hæreticos scriptores superiora verba sic interpretantur: *Dabo operam et frequenter habere vos*, scilicet in animo meo, *post obitum meum*, oraboque Deum pro vobis ne ista que vos docui memoriam vestrâ excidant, sed ut eorum recordemini et memoriam faciatis; unde ex hoc loco probant sanctos in cælis orare pro nobis. Sed prior interpretatio est verior et genuina; nec oportet adversus hæreticos doctrinam certam incertis interpretationibus infirmare potius quam confirmare. Solent enim hæretici talia argumenta, cæteris validioribus neglectis et dissimulatis, arripere, discutere, exhibilare, et quasi in triumphum dicere, cum magno sæpè doctrinæ catholice præjudicio.

VERS. 16. — NON ENIM DOCTAS FABULAS SECUTI; doctrina enim mea meretur aliè animis vestris et memorie infigi, quia in eâ tradendâ non sum secutus elegantem quidem et variâ doctrinâ seculari pietas et ornatas, sed tamen vanas et falsas philosophorum aut hæreticorum fabulas. Beda et plurima vetusta exemplaria non legunt *doctus*, sed *indoctas*, malè à Græcè *sophisticatas*, que vox sapienter et artificiosè conflictas significat. NOTAM FEGIMUS VOBIS, prædicando et scribendò; DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI VITUTEM, potentiam et divinam majestatem; ET PRÆSENTIAM, quâ totî mundo præsens apparuit Judex vivorum et mortuorum in secundo suo adventu. Unde eandem vocem Græcam interpres veritè *adventum*, infra, cap. 5, v. 4. Malè autem vetusti multi codices *præsentiam* legunt. SED SPECULATORES FACTI, non è

longinquo, sed contemplatores è vicino; unde Græcè *inspectores*, nempe propriis oculis corporeis è proximo. ILLIUS (Christi) MAJESTATIS, cujusdam scintillæ magnitudinis divine, que in corpus ejus effulsit, quando *facies ejus resplenduit sicut sol, vestimenta autem facta alba sicut nix*, Matth. 17, v. 2.

VERS. 17. — ACCIPIENS ENIM, nempe fuerat; unde ERASMUS, Arias et alii simpliciter veritè *accepter*, ne verbum substantivum more Hebræo subaudire oporteat. A DEO PATRE HONOREM ET GLORIAM, honorificam et gloriosam attestationem, præter illam divine lucis scintillam que redundârât in corpus; voce DILAPSA, superiò delatâ, IN EUM, Græcè *ei*, id est, in gratiam et testimonium magnitudinis ejus; *invenimus*, qualem mox referam, A MAGNIFICA GLORIA, Dei Patris, qui in nube lucidâ gloriam et majestatem ejus representante per angelum loquebatur: *Hic est FILIUS MEUS DILECTUS, unicus, naturalis, non adoptivus*, ex substantiâ meâ ab æterno genitus, et mihi æqualis; ideòque amore infinito dilectus; unde Græcè cum duobus articulis emphaticis: *Hic est ille Filius meus, ille dilectus*, quomodò eadem sententia exprimitur Matth. 17, versu 5, ubi hæc transfigurationis historia narratur, et iterum eadem vox cum Spiritu sancto in specie columbe super eum descendit, Matth. 3, versu ultimo. In quo, Græcè, *in quem*, erga quem; MIHI COMPLACUIT, singulari prorsus et infinitâ complacentiâ. In Christo enim, ut Deus est, tantum quantum in seipso sibi complacet Pater; in eo autem ut homo est magis quam in omnibus universi creaturis simul sumptis; quia illa humanitas in idem cum Verbo divino suppositum artissimè contracta et sublimissimo modo deificata est. *INSEM AUDITE*, in præceptis fidei et morum, que tradidit vobis, et ipsi in eis obedite. Hæc tamen particula non est in Græcò, sed additur in historiâ transfigurationis, Matth. 17, versu 5. Alludit autem ad prophetiam illam Moysis: *Prophetam de gente tuâ suscitabit tibi Dominus, ipsum audies*, Deuter. 18, versu 15. Si autem Pater ut Christum Filium ejus audiremus jussit, non sunt profectò fabule, sed divina oracula que ipse nos docuit, et vobis tradidimus.

VERS. 18. — ET HANC VOCEM: *Hic est Filius meus, etc.*; NOS AUDIVIMUS, ego, Jacobus et Joannes, DE COELO, aereo, et ex nube que montem obumbraverat, ALLATAM, formante eam angelo, qui in personâ Patris loquebatur, CUM ESSEMUS CUM IPSo, tempore transfigurationis, IN MONTE SACRO, in monte Thabor, qui in medio Galilæe situs, et sanctus ab apostolis nominatus est propter multa mirabilia que à Christo in eo monte facta sunt; nam in eo transfigurationis est ante mortem, et in eodem post resurrectionem, ut à multis creditur, *apparuit plus quam quingentis fratribus simul*, 1 ad Corinth. 15, v. 6, que apparitio videtur esse eadem cum illâ de qua Mattheus: *Undecim discipuli* (tanquam cæterorum fratrum duces) *abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Jesus*, Matth. ult., v. 16; deinde ex illo monte de octo beatitudinibus apostolis suis disseruit Christus, et multa alia

fecit. Mons Thabor hodiè vocatur *Tor*, excelsus valde, trium circiter milliarium itinere, undique rotandus. et in vertice planus; in quo olim monasteria et ecclesie varie edificatae, quarum adhuc vestigia et rudera exstant inter vepres et arbusta, quibus totus mons obsitus est, ut narrat testis oculatus Franciscus Quarminus in Elucidatione Terræ sanctæ. Franciscus Lucas in *Tumetatione*. Matth. 17, existimat non in monte Thabor, sed in monte Libano, qui excelsior est quam Thabor, transfigurationem Domini accidisse, quia paulò ante transfigurationem, Matth. 16, vers. 13, Christus dicitur venisse in partes Casaræe Philippi, ubi est mons Libanus; et ibidem mansisse apparet sex dies, post quos duxit Petrum et duos alios in montem ut oraret, et se transfiguraret, Matth. 17, v. 1. Sed hæc conjectura non est sufficiens ad refellendam S. Hieronymi et veterem traditionem de transfiguratione in monte Thabor; nam sex illos dies aut octo, ut ait Lucas 9, v. 28, impendere potuit non herendo in partibus Casaræe Philippi, sed eundo versùs montem Thabor.

VERS. 19. — ET HABEMUS, NOS JUDÆI, FIRMORUM PROPHETICUM SERMONEM, quò magis confirmari et certiores reddi de Christi excellentiâ et divinitate possimus, quàm per vocem Patris delapsam de cælo in eum. Non ergo hic dicitur auctoritas prophetarum esse firmior et major in se quàm auctoritas Dei Patris in monte sancto testantis Christum esse Filium suum; sed testimonium prophetarum de Christo dicitur esse firmius ad hoc probandum apud Judæos, apud quos certissimum et multorum seculorum usu firmatum erat libros prophetarum esse verè verbum Dei, et ex afflatu Spiritus sancti compositos. De voce autem illâ delapsâ de cælo magis dubitare poterant: *Possent enim infideles per conjecturas humanas et illicitas curiositates ad magicas artes eam referre, qui sic detrahunt Christo, ut etiam dicant eum magicis artibus fecisse quæ fecit*, inquit Aug., sermone 27 de Verbis Apost. Putat autem Beda S. Petrum aspexisse ad illum sermonem propheticum Davidis: *Filius meus es tu, ego hodiè genui te*, psal. 2. Errat ergo Erasmus, qui dicit Patris vocem vocari hic sermonem propheticum, per quem Pater prophetat, inquit, omnia sibi placitura quæcumque Filius diciturus aut facturus erat; hic autem Patris sermo, sive vox allata de cælo in monte Thabor tam evidens de Christo præconium continens, est firmior et majoris ponderis ad probandum, ait Erasmus, quàm dicta veterum prophetarum, qui obscuro et per involuta de Christo prophetaverunt. Sed civis statim coacta apparet hæc Erasmi interpretatio, et apertè refellitur, quia propheticus iste sermo statim, versu sequenti, vocatur prophetia Scripturæ, non Dei Patris. Cui BENE FACIENS ATTENDENTES, id est, qui sermoni prophético in libris prophetarum vestrorum scripto diligenti lectione et scrutatione attendentes benè faciatis, ut ex ipsis quæ oim propheta prædixerunt de Messia futuro jam impleta esse agnoscatis in Christo, atque ita in fide crescatis et confirmemini. Sic laudantur Judæi Beroenses, qui

cùm à Paulo et Silâ suscepissent verbum Dei, cum omni aviditate quotidiè scrutabantur Scripturas, et prophetias veteris Testamenti, si hæc ita se haberent, Actor. 17, v. 11. Possunt enim interdum utiliter homines etiam laici legere Scripturas, quando nullum subversionis et falsæ interpretationis esse periculum, Sæpè tamen periculum non deest, cum Scriptura multis in locis sint tam obscuræ ut etiam ab eruditissimis difficillimè intelligantur. Quod totum prævisum divinitus esse non dubito, inquit August., l. 2, c. 6, Doctrinæ christianæ, ad eandem laborem superbiunt, et intellectum à fastidio revocandum, cui facit investigata plerumque vilescant; et idè Ecclesia hodiè non omnibus passim laicis sacræ Scripturæ lectionem permittit. QVASI LUCERNÆ; sermones enim Prophetarum non solis aut splendide facis, sed instar lucernæ tenuè lumen spargunt; LUCENTI IN CALIGINOSO LOCO, qui præter tenebras noctis etiam caliginibus, nebulis et squalloribus lumen lucernæ retinentibus, infectus est. Tales enim sunt Scripturæ prophetarum, quæ tenui lumine variis figuris et arigmatibus involuto et obscurato lucent. DUXERUNT VESTRAS, per auroram, quando desinat nocturnarum lucernarum usus. Hæc verò aurora est abundantius fidei Christianæ lumen, quò ex doctrinâ Christi et apostolorum plenius quam ex oraculis prophetarum Judæi fideles populatim illustrabantur. ET LUCIFER, Christus, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, Joan. 1, v. 9; dicitur Lucifer, quia sicut stella Luciferi, sive Veneris in cælo solem præcurrens diem cum aurora inchoat, Christus fidei lumine adhuc quidem obscuro, sed tamen clariore nocturnis prophetarum lucernis diem inchoat beatæ æternitatis, in quâ, fugato hoc imperfecto fidei tanquam auroræ lumine, divina essentia per gloriæ lumen splendidissimum in montibus beatorum clarissimum diem faciet. ORIATUR IN VESTRIS VESTRIS, per fidei lumen, quò corda et mentes vestras abundantius illustrabit; ita Œcumenius melius quam Beda et plurimi alii, qui hunc Luciferi ortum ad lumen gloriæ in patriâ, non ad lumen fidei in præsentii viâ referunt. Unde Carthusianus Luciferum interpretatur Christum, non secundum naturam humanam, sed secundum divinam quam intuentur beati; Lucifer, inquit, est Christus lucis æternæ candor, splendor gloriæ, et sapientia Patris. Ex hoc loco olim Ariani Filium esse Patrem, tanquam Luciferum sole, minorem probare conati sunt. Sed ex talibus locutionibus typicis et metaphoricis nec æqualitas nec inæqualitas Filii et Patris certò colligi potest. Unde Christus, qui hic Lucifer, alibi soli comparatur, Malachi 4, vers. 2; comparatur autem hic Lucifer, quia in naturâ assumpta aurorum et lumen fidei post nocturnas lucernas prophetarum attulit in mundum.

VERS. 20. — HOC PRIMUM INTELLIGENTES, benefacitis, inquam, attendentes prophético sermone; hoc tamen ante omnia cogitantes et cognoscentes ne heretis; quod OMNIS PROPHETIA SCRIPTURÆ, quæ in sacrâ Scripturâ comprehensa est, ut prophetiam veram, quales in Scripturâ sacrâ continentur, à falsâ proph-

tiâ demonum et hæreticorum distinguat, ait Œcumenius. PROPRIA INTERPRETATIONE NON FIT, non est verbo aut scripto edita à prophetis, propriis verbis et phrasibus à se composita, quæ propriis et humanos animi sui sensus explicare ac interpretarentur.

VERS. 21. — NON ENIM VOLUNTATE HEMANA, libero hominis arbitrio applicante intellectum ad cognoscenda futura contingentia et res ab humanâ cognitione remotas, quando vellet; nam talia cognoscere, non est in potestate hominis, sed Dei solius: *Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, et sciens quia dii estis vos*, Isaïa 41, v. 23. ALLATA EST ALIQUANDO PROPHETIA, olim allata est, et venit in mentem prophetarum; aut etiam per prophetas allata est ad homines; quos illi futurorum aut rerum quarumlibet præcursu à cognitione humanâ remotarum admonerent. Prophetia enim non tantum est futurorum contingentium, sed omnium quæ à cognitione nostrâ longè absunt, ut docet S. Thomas 2-2, quæstione 171, a. 5. Licet autem nec sensus nec verba prophetarum humanæ voluntatis et inventionis essent, liberi tamen erant in annuntiando quæ à Deo didicerant propheta, et sic spiritus prophetarum prophetis subjecti esse dicuntur, 4 ad Cor. 14, vers. 32. Hæc autem à Petro dicuntur, inquit Beda, ne quis ad libitum suum Scripturas exponere audeat, sed sicut sensus earum non humanâ voluntate et ingenio sunt excogitati, ita eos exponere oportet eodem spiritu quò conscripti, hoc est, Spiritu divino, qui per orationes et munditiam cordis magis impetratur quàm studio, et humani ingenii quantumvis magnis, infirmis tamen viribus. Hinc quotiescumque Ecclesia novâ heresi oppugnata fuit, Deus semper organa aliqua Spiritus sancti præparavit, quibus per sapientiæ donum intelligentiam controversarum Scripturarum infunderet, et ad pugnandum contra Ecclesiæ hostes celesti fortitudine armaret. Unde Fulgenius, lib. 2, cap. 18, de Veritate prædestinationis, de heresi Pelagianâ et ejus expugnatore Augustino disserens: *Beatus Augustinus, inquit, indatus virtute ex alto abundantius omnibus Patribus Græcis et Latinis laboravit; non autem ipse, sed gratia Dei cum illo. Ipsius enim ministerio Dominus uberiorum hujus rei fidelibus suis instructionem præbuit; non enim defuit benignitas miserantis Dei, quæ militem suum spiritualis gratiæ armis tanto fortius præcingeret, quanto acrius adversus eandem gratiam vasa ire diabolus insigaret*; addit deinde S. Fulgenius: *Cuncta hostilium machinamenta telorum celestis juvenitibus virtute Augustinum confregisse, et etiam posteris certandi et vincendi ordinem ostendisse, si quando*

CAPUT II.

1. Fuerunt verò et pseudoprophete in populo, sicut et in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, et eum qui emittit eos, Dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem.
2. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur.
3. Et in avaritiâ fictis verbis de vobis negotiabitur; quibus judicium jam olim non cessat, et perditionum non dormiat.

victa pravitas reciduo ausu infandum caput erigere nitetur. Sensum quippe Christi habens, tam gratie Dei quàm humani arbitrii, et officia disceret et merita; semper divinis humana subjicere; et denique addit: *Hinc legat omnis qui salutem adipisci desiderat, humiliter orans misericordiam Dominum, ut eundem spiritum intelligenti legens accipiat, quem ille accepit ut scriberet; et eandem illuminationis gratiam adipiscatur ut discat quam ille adeptus est ut doceret*. SED SPIRITU SANCTO INSPIRATI, sicuti spiritus organa sua inspirat et implet et sonent. Græcè tamen acti, seu impulsivi; nam lumen prophetiæ non est habituale et permanent, sicut est lux in sole, sed actuale et transitorium, sicut lumen in aere, ut docet S. Thomas, 2-2, quæst. 171, art. 2. Unde prophete inspirationem et impulsivum Spiritus sancti non habent quando volunt, ut patet 4 Reg. 5, vers. 15, et 4 Reg. 4, vers. 7. Hanc tamen inspirationem propheticam ministerio angelorum fieri docet S. Thomas, 2-2, quæst. 172, art. 2, quia ordo, inquit, divini providentiæ habet ut infra per media ordinetur, ut S. Dionysius, docet. LOCUTI SUNT, non sicut vates gentium et arreptitii demonum, qui instar fistule inanimatæ tantis mente sonos, non intelligentes quid dicant, nec postea recordantes; sed veri prophete sanæ mente arcana quæ in occulto visionum celestium lucidissimo mentis intuitu cognoscebant, foras auditoribus suis verbis qualibuscumque efferebant, inquit Beda. Ita tamen ut Spiritus sanctus non tantum esset sensuum inspirator, sed etiam verborum et sententiarum dictator; nam aliâ prophetiæ et sacræ Scripturæ non magis esset verbum Dei quàm conciliorum generalium decreta, quæ, ne à veritate aberrent, Spiritus sancti assistentiâ diriguntur, ut majores nostri Lovanienses in Justificatione censure suæ anni 1588, cap. 1, benè demonstrant. SANCTI DEI HOMINES, scriptores prophetiarum et aliorum librorum veteris Testamenti. Vocat illos sanctos, quia Deus nominis justos et sanctos ad Italia scribenda adhibere solet, etiamsi quidam sanctitate suâ excederent, ut Salomon trium librorum sacræ Scripturæ auctor; sed si illo cadente, quæ per illum dicta sunt delerentur judicaretur, quia ipse dixerat, non quia per illum dicta erant, ait S. Augustinus in psal. 126. *Homines autem Dei in Scripturâ specialiter vocantur, qui sunt singularia instrumenta Dei ad illuminandum aut movendum alios, quales sunt prophete, apostoli, episcopi, doctores, ut 1 ad Timoth. 6, v. 11, 2 ad Tim. 3, ultimo, etc.*

CHAPITRE II.

1. Or, comme il y a eu de faux prophètes parmi le peuple, il y aura aussi parmi vous de faux docteurs qui introduiront de pernicieuses hérésies, et qui, renouant au Seigneur qui les a rachetés, attireront sur eux-mêmes une soudaine ruine.
2. Et plusieurs les suivront dans leurs débauches; et à cause d'eux on blasphémara la voie de la vérité.
3. Et qui, vous séduisant par des paroles artificieuses, trahiront de vos âmes pour satisfaire leur avarice; mais la condamnation qui les menace depuis longtemps s'avance à grands pas; et la main qui doit les perdre n'est pas endormie.